

אחראים סטאלין וחבריו, שהחמיצו ב־1939 את ההזדמנות האחרונה להקים ברית עולמית לחסימת הנאצים — ותחת זאת כרתו עם היטלר את הברית הזמנית שדחפה אותו להתחיל במלחמה בה נספו גם עשרות מיליוני אזרחים סובייטיים. אחראים צ'רצ'יל, רוזבלט, סטאלין ועוזריהם, שהשתיקו את השואה ולא עשו מאומה כדי להפסיקה, מתוך חשש פושעני שמא יגרמו להם הניצולים אינצ'מיות מדיניות. אחראים מנהיגי כל המפלגות הציוניות, ששיתפו פעולה עם האנגלים מתוך פחדנות, אישיות וטיפשות, תחת לנהל מדיניות הצלה עצמאית. אך מעל לכל, ויותר מכל, אחראי העם הגרמני, על שלא הוליד מתוכו את כוחות ההתנגדות כדי להתגבר על הידיקי המחלה הממאירה שקמו בגופו. קומץ הגיבורים הגרמנים, שהלכו בקומה זקופה לקראת המוות בניסיון להפיל את המשטר או לפחות למחות נגדו, לא כיפרו בקורבנם על פשע לאומי זה.

★ ★ ★
אוטוסטראדה לסטאלינגראד

ל גרמני חש זאת בלבו — והדבר מוליד תסביך לאומי אשר לעומתו מחזירים כל התסביכים ההיסטוריים והריאהסון של עם מתוסבך זה. לפי תוכנית הלימודים הממשלתית בגרמניה המערבית, חייב כל בית־ספר — עממי, אנטי־נאצי מושבע, פעיל בארגון חינוכי הפועל בהכרה מלאה לחיסון התלמידים הגרמנים מפני התפרצות מחודשת של המחלה הנאצית. לפי תוכנית הלימודים הממשלתית בגרמניה המערבית, חייב כל בית־ספר — עממי, תיכוני ותכונני גבוה — להקדיש את חצי־השנה האחרון של לימודיו להיסטוריה של התקופה הנאצית. בצורה זו הושם קץ לתחבולת מורים רבים, שמשכו בכונה את שיעורי־ההיסטוריה של תקופות מוקדמות יותר כדי לא להגיע כלל אל הפרק הנאצי. עתה חייב כל מורה להגיע אל הפרק הזה — אפילו מאלץ אותו הדבר לקפוץ על 200 שנות היסטוריה. אולם כאשר מורה בן 35 מספר לתלמידיו על הזוהרות של אושחין וברגין־בלזן, טבעי כי התלמידים ישאלו: איפה היית אתה? מדוע לא קמת נגד הזוהרות? מדוע לא ניסית להפיל את המשטר, אף במחיר חיך?

למורים מעטים יש אומץ־הלב להגיד: טעיתי. השתתפתי בתנועה הנאצית, או השלמתי עמה, מפני שלא האמנתי כי תגיע לפשעים כאלה. אך אפילו הסבר זה אינו עומד בנקל בפני הביקורת הקטלנית של דור חדש. מדוע לא האמנת? הרי בעצמך אמרת לנו כי היטלר פירט את כל כוונותיו מראש בספרו!

מורים רבים אינם מעזים להגיע אף ליוזי כזה. הם מתחמקים מן הבעיה בתירוצים כגון: „לא ידענו!“, או „הייתי חייל קרבי בהזית ולא הייתי פנוי לחשוב על מה שקורה בעורף.“ הסברה הניתנת על־ידי מורה כזה, השפעתה פגומה בהכרח.

מה קורה כאשר מורה אמיץ מברר את הבעיה עד היסוד? סיפר לי בן־שיחי: „רצייתי לזעזע אותם. הובלתי את כל הכיתה — בני 15 — לסרט השבדי המצויין, מין קאמפף, שהוא יצירה דוקומנטרית אדירה על תקופת הנאצים. הראיתי להם את תמונות הזוהרה של אושחין. ראיתי שהם מוועזעים עד היסוד.“

הבנים

קבוצת סטודנטים באוניברסיטת מינכן, בשעת הרצאה על זוועות התקופה הנאצית. לגבי רבים מהם אין זו פרשה מופשטת כלל. היא מעמידה אותם בפני השאלה המצפונית הנוקבת: „איפה היה אז אבי, אילו תפקידים מילא במשטר הנאצי? במצב זה הלכו הביתה, כעבור יומיים־שלושה החלו שואלים שאלות — והבנתי שבינתיים דיברו עם הוריהם.“

ההורים לא הצדיקו את הנאצים. כמעט בכל המקרים היתה עמדתם בנוסח: „כל נכון, אבל זה רק חלק מן האמת.“ „להיטלר היו גם צדדים אחרים. האם לא בנה האוטוסטראדות המהירות? האם לא הציל את גרמניה מניוון האבטלה הכללית? האם רעבנו עד שבא לשלטון?“. „עכשיו מדברים רק על צד אחד של המטבע. אבל צריכים להיות אובייקטיביים...“

המורה התמודד עם תגובה זו. הוא הסביר כי נחיר האוטוסטראדה שולם בסטאלינגראד הוא שאל אם רוצח יכול לטעון לזכותו שהוא נוהג יפה בכלבו. אך זהו חיכוך קשה.

„אבא, איפה היית?״

קשה אפילו להאשים את ההורים. עבירה גוררת עבירה, ואין מוצא קל מן התסב האיום הרובץ עתה על גרמניה. מיליוני גרמנים השתייכו למפלגה הנאצית בימי שלטונה. למעלה ממיליון השתנו לס.ס. הקרבי והכללי. כמעט כל גרמני היה קשור בצורה זו או אחרת באחד מאג המשטר. מעטים היו אידיאליסטים מעוהים. רבים מהם היו נאצים מושבעים. אך רבים ע יותר היו כדאיניקים ששחו עם הזרם, אנשים אדישים מן הסוג התומך בכל שלטון, אנשי שזיקתם למפלגה לא עלתה על זיקת פועל־הדחק בקרית־מלאכי למפא״י. המספקת לו עבוד איש כזה, חבר ס.א. לשעבר, הרוצה לשכוח הכל, שהנהו כיום בורגני זעיר בן 40 מה יגיד לבנו כשהילד חוזר מבית־הספר, גרעש ונגרש, אחרי שראה את תמונות הזוהר באושחין, ובפיו השאלה האיומה: אבא, איפה היית?

מה יענה האב? — שפחד לחיו ולפרנסתו העלובה? שאטם את אוזניו ולא רצה להאמי שחשב כי המטורף בעל השפם המצחיק הוא גאון?

מה יגיד מבלי ליהפך בעיני בנו לפחדן אומלל או נפשע, מבלי לעורר בו סלידה או בו ולהרוס בצורה זו את עולמו הרוחני של הילד?

נדמה כי דור האספרסו הגרמני פותר את הבעיה בדרך משלו. כמו עמיתיו בכל העוה התרבותי, זהו דור פרוואי, זעיר־בורגני, השונא פאתוס ומליצות מסוצצות. כאשר הוא רוא את היטלר ביומנים הישנים, תגובתו טבעית ובלתי־אמצעית. הוא פורץ בצחוק. כל התיאטרון הזול, המדים המצוחצחים, הטכסים המנופחים, הפרצופים המעוהים והסיגנ המפוצץ של התקופה הנאצית נראים לו זרים ומזוהרים — עוד הרבה יותר מן הסיגנ הירחמאלי, ציפור הנפש וצאן הברזל בעיני דור האספרסו הישראלי.

מתחת לזקף ההכרז

את תגובה בריאה, אך מסוכנת. אין היא מחסנת את הנוער מפני החידק הנאצי העלול להתפרץ מחר בצורה אחרת, מודרנית יותר. כל עוד מתחמק העם הגרמני מלהר מודד בגלוי ובפה מלא עם עברו הקרוב, יכרסם בלבו תסביך מסוכן.

אמר לי בשעתו אחד מראשי הצבא הגרמני החדש, הרון באודוסין, איש אציל־נפש „אנחנו מוכרחים לעורר בצבא הגרמני את הויכוח על פשעי המלחמה. זה רע — כי כל צב זקוק למסורת, ולא תיתכן מסורת ללא כיבוד הדור הצבאי הקודם. אולם עוד הרבה יות מסוכן להשאיר את המצב הנוכחי, כאשר בעיות אלה קיימות ומכרסמות מתחת לס ההכרה ויוצרות סכיוופרניה. מוטב לגלות את הכל, כי רק כך נוכל להתגבר על הכל.“

הדבר נכון לגבי כלל העם הגרמני. שום שיכור המתפכח משכרונו, שום מטורף שהברי ממחלתו, אינו אוהב לחשוב על מה שעשה בעת דמדומיו. אך הדבר חיוני להבראתו. יש סימנים הרומזים כי התעוררות כזאת מתחילה. הספר והמחזה של אנה פראג זעזעו את הנוער הגרמני. מגיפת ציור צלבי־הקס, שהייתה כדור־נשיון אשר הוטל לחל על־ידי הניאורנאצים כדי לבדוק את הגבית הקלה הגרמני, עוררה בגרמניה לא רק תגוב שלילית כללית, אלא גם ענין מתורש בתקופה הנאצית. יתכן שעתה אחרי 15 שנה, אי הזכרונות כואבים כל כך, ושוב אין הפחד להעלותם כה איום.

משפט אייכמן, אילו נערך בצורה שתיראה לעולם ולגרמנים כאובייקטיבית, יבו היה לתת דחיפה גדולה לתהליך זה של התמודדות עם העבר הנאצי. מכאן שרודי בן־גוריון בהחליטו שהמשפט יהיה ישראלי, ועליכן חשוד בעיני זרים, קיבל על עצמו אחריות רבו כיום, בשנת 1960, נראה כי גרמניה נמצאת לפחות בראשית דרך ההבראה. אבל 1960 היא שנת שפע, שנת שלום יחסי, שנה של שלחה זעיר־בורגנית ומשכורות שמנות. מה יקרה אם שנת 1961 תהיה שנת משבר, מצוקה כלכלית והיסטוריה מלחמתית?

הנושא

תמונות מעין זו, המראה אסיר באושוויץ שנגע בגדר־התיל המחושמלת כדי לשים קץ לסבלותיו, מוצגות עתה בפני הנוער הגרמני בתערוכות ובבתי־הספר, גורמות למשברים אישיים ומשפחתיים חריפים, לביקורת הבנים את הוריהם.